

KAPITAŁ SPOŁECZNY

Tomasz A. Winiarczyk

kapitał

- termin z dziedziny ekonomii i finansów oznaczający zasoby trwałe (majątek, środki, aktywa) służące rozpoczęciu lub kontynuacji działalności gospodarczej
  - może występować w trzech formach:
    - finansowej, rzeczowej (nieruchomości i rzeczy ruchome), niematerialnej (prawa, know-how)
- w szerokim kontekście kapitał to „samopomnażająca się” wartość

kapitał ludzki

- ❑ obejmuje połączenie wielu czynników społecznych, kształcenia (edukacji), talentów indywidualnych, efektywność pracy itp.
- ❑ ucieleśniona w ludziach wiedza i umiejętności, dzięki którym przedsiębiorstwo może uzyskać przewagę konkurencyjną

kapitał społeczny

- ❑ kapitał (jako element procesu produkcji i życia w zorganizowanym społeczeństwie), którego wartość opiera się na wzajemnych relacjach społecznych i zaufaniu jednostek, które dzięki niemu mogą osiągać więcej korzyści (z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia)
- ❑ kapitałem ludzkim wzbogacony o relacje i współpracę

kapitał społeczny – elementy

- ogół stosunków międzyludzkich wynikających ze skłonności do nawiązywania relacji społecznych
- wartości i normy społeczne
- empatia i zaufanie
- dobrowolne tworzenie wspólnot oraz organizacji i podejmowanie w ich ramach wspólnych działań
- intelekt i wiedza

kapitały

LUDZKI

- dotyczy jednostek
- obejmuje cechy, umiejętności i wiedzę jednostek
- dotyczy ekonomicznych zachowań jednostki w celu np. nabywania wiedzy i umiejętności w celu zwiększenia dochodów i wydajności własnej pracy
- jego rozwój wymaga inwestycji w wiedzę i umiejętności jednostki

SPOŁECZNY

- dotyczy grup społecznych
- obejmuje relacje międzyludzkie
- dotyczy sieci powiązań istniejących w społeczeństwie oraz norm, które je regulują
- jego rozwój wymaga spójności grupy i jej sukcesu ekonomicznego, co z kolei opiera się na wzajemnym zaufaniu między członkami grupy

kapitał polityczny

- ❑ szczególna postać kapitału społecznego
- ❑ zdolność jednostki/grupy do wpływania na decyzje polityczne
- ❑ polega na gromadzeniu zasobów i władzy budowanej poprzez relacje, zaufanie, dobrą wolę i wpływy między politykami lub partiami a innymi zainteresowanymi stronami, takimi jak wyborcy
- ❑ bywa używany do mobilizowania wyborców, przeprowadzania reform politycznych lub osiągnięcia innych celów politycznych

KONCEPCJE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

□ PIERRE BOURDIEU:

- kapitał społeczny to zbiór rzeczywistych i potencjalnych zasobów, jakie związane są z posiadaniem trwałej sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych związków wspartych na wzajemnej znajomości i uznaniu lub z członkostwem w grupie, która dostarcza każdemu ze swych członków wsparcia w postaci kapitału posiadanego przez kolektyw wiarygodności
- kapitał społeczny jako zasób jednostki a nie zbiorowości
- jednostka zyskuje w sieci dostęp do kapitału posiadanego przez ogół powiązanych zaufaniem
- sukces jednostki to wypadkowa własnej determinacji oraz dóbr i kontaktów posiadanych przez przynależność do odpowiedniej grupy

KONCEPCJE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

□ JAMES COLEMAN:

- kapitał społeczny to zdolność ludzi do współpracy między sobą zarówno w obrębie grupy, jak i organizacji, co ma na celu realizację wspólnych interesów i ułatwia wspólne działanie, podnosząc jego efektywność
- wszystko to odbywa się w ramach struktury społecznej, w ramach której racjonalnie działający aktorzy podejmują działania zgodne z panującymi normami, zasadami i obowiązkami, mając wobec siebie wzajemne oczekiwania i zobowiązania (również do pomocy innym), oraz tworząc przepływ informacji
- ważną rolę w procesie tworzenia kapitału społecznego odgrywa rodzina

KONCEPCJE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

□ ROBERT PUTNAM:

- na kapitał społeczny składają się trzy główne elementy:
  - zaufanie (ułatwiające międzyludzką współpracę i wspomagające koordynację działań),
  - normy wzajemności ("dawać i brać", rozwiązywanie dylematów)
  - sieci obywatelskiego zaangażowania (rodzące społeczne zaufanie i wspomnianą normę wzajemności)

KONCEPCJE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

□ FRANCIS FUKUYAMA:

- kapitał społeczny to nieformalne wartości i normy etyczne, wspólne dla członków danej grupy, które umożliwiają wzajemne współdziałanie
- kluczem umożliwiającym zwiększenie wydajności funkcjonowania grupy jest (stopniowo wzrastające) wzajemne zaufanie
- kapitał społeczny jest tworzony już od poziomu rodziny, przez grupy społeczne po instytucje, przy współdziałaniu tradycji, kultury, historii, religii, zwyczajów, a także działań rynkowych

RODZAJE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

□ kapitał stowarzyszeniowy

- obejmuje uczestnictwo jednostek w działaniach grup zorganizowanych, formalnych, które realizują cele zbiorowe, społecznie użyteczne

□ kapitał nieformalny

- obejmuje uczestnictwo jednostek we wspólnotach towarzysko-sąsiedzkich oraz rodzinnych

RODZAJE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

- ❑ **kapitał wiążący** – cechuje się zamkniętymi stosunkami międzyludzkimi, jest charakterystyczny dla mocnych więzi społecznych (rodzina, grupa etniczna) lub grupy ekskluzywnych, gdzie trzeba spełniać określone kryteria; zakłada maksymalne zacieśnienie relacji łączących dane osoby przy izolacji od otoczenia społecznego
- ❑ **kapitał pomostowy** – odznacza się większym dystansem w stosunkach międzyludzkich, występuje w przypadku więzi słabszych, lecz przecinających się (np. znajomości, związki biznesowe); odnosi się do kontaktów między członkami różnych grup; sprzyja tworzeniu się nowych relacji oraz społeczności skupiających ludzi z różnych środowisk
- ❑ **kapitał podległościowy (łączący)** – obejmuje relacje pomiędzy ludźmi posiadającymi władzę na różnych jej poziomach (relacje pionowe)

funkcje kapitału społecznego

❑ EKONOMICZNA:

- Przyczynianie się do wzrostu gospodarczego, a tym samym do wzrostu dobrobytu
- Redukowanie niepewności w życiu społecznym i gospodarczym, a tym samym stwarzanie dobrych warunków dla inwestycji gospodarczych.
- Zmniejszanie wydatków obywateli na ochronę własnych dóbr (wynikające z zaufania społecznego), co pozwala przeznaczyć zaoszczędzone środki na inwestycje i zwiększa aktywność gospodarczą.

❑ SPOŁECZNA:

- Przekazywanie wiedzy i doświadczeń innym, w szczególności kolejnym pokoleniom.
- Podtrzymywanie norm społecznych i moralnych, a tym samym utrwalanie cenionych powszechnie wartości i postaw oraz porządku społecznego.
- Przygotowywanie do życia w społeczeństwie i państwie.

❑ KULTURALNA:

- Rozwijanie umiejętności funkcjonowania w kulturze i posługiwania się dziedzictwem kulturowym.
- Przekazywanie wzorców i norm kulturowych.
- Kształcenie kompetencji niezbędnych do właściwego odczytywania i interpretowania kodów kulturowych.

jak kapitał społeczny poprawia nasze działania

- ❑ **ułatwia przepływ informacji:** pozwala na rozprzestrzenianie się informacji o istniejących innowacjach i wynikających z nich korzyściach lub możliwościach, a także skraca czas przepływu informacji
- ❑ **pozwala wywierać wpływ na inne osoby:** dotyczy to m.in. osób na wysokich stanowiskach; dobrym przykładem jest szef oddziału innowacyjnej firmy telekomunikacyjnej, który nieprzychylnie patrzy na pracowników korzystających służbowo z urządzeń konkurencji
- ❑ **służy jako społeczne referencje (punkty odniesienia):** dużą rolę w rozprzestrzeleniu się innowacji stanowią nasi znajomi, idole lub rodzina; jeżeli w naszym otoczeniu dużą popularnością cieszy się np. nowy, innowacyjny model laptopa, istnieje większa szansa, że właśnie na niego zwrócimy uwagę, gdy będziemy rozważać zakup własnego sprzętu
- ❑ **tworzy wzmocnienia:** kapitał społeczny to również wsparcie społeczne, wspólne interesy i poczucie przynależności do tej samej grupy

kapitał społeczny a rozwój państwa

- ❑ **Budowanie kapitału społecznego wpływa na rozwój gospodarczy kraju.**
- ❑ **Gospodarka i społeczeństwo działają jak naczynia połączone i żeby naprawdę się rozwijać, musimy o te naczynia dbać równolegle i z taką samą skutecznością.**

kształtowanie kapitału społecznego

- ❑ wykształcenie i poziom edukacji
- ❑ wyrównywanie szans wszystkich grup społecznych
- ❑ ułatwianie dostępu różnym grupom społecznym
- ❑ uwrażliwianie na ważne tematy
- ❑ dbałość o środowisko i ekologię
- ❑ przemyślana reakcja na sytuacje, których nie sposób przewidzieć

budowanie kapitału społecznego

❑ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

- OBSZAR 1: WSPÓŁDZIAŁANIE – SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE
  - Kluczowe bariery rozwoju organizacji społeczeństwa obywatelskiego
  - Niewykorzystany potencjał wolontariatu
  - Konieczność pełniejszego wykorzystania potencjału ekonomii społecznej i solidarnej
  - Społeczny wymiar sportu, nauki i edukacji
- OBSZAR 2: KULTURA – TOŻSAMOŚĆ I POSTAWY OBYWATELSKIE
  - Niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych
  - Niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych
  - Zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych
  - Niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych
  - Niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego
  - Braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej
  - Brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury
  - Rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego
  - Braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą
- DIAGNOZA DLA OBSZARU 3: KREATYWNOŚĆ – POTENCJAŁ KULTUROWY I KREATYWNY
  - Charakterystyka sektorów kultury i kreatywnych
  - Rola sektorów kultury i kreatywnych
  - Wyzwania i bariery rozwojowe dla branż kreatywnych

budowanie kapitału społecznego

- ❑ **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**
  - CEL SZCZEGÓŁOWY 1. ZWIĘKSZENIE ZAANGAŻOWANIA OBYWATELI W ŻYCIE PUBLICZNE
    - 1.1. Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami
    - 1.2. Rozwój i wzmocnienie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej
  - CEL SZCZEGÓŁOWY 2. WZMACNIANIE ROLI KULTURY W BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI I POSTAW OBYWATELSKICH
    - 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze
    - 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury
    - 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury
    - 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę
    - 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą
  - CEL SZCZEGÓŁOWY 3. WZMOCNIENIE ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO KRAJU PRZEZ SEKTORY KULTURY I KREATYWNE
    - 3.1. Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju
    - 3.2. Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych
    - 3.3. Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa

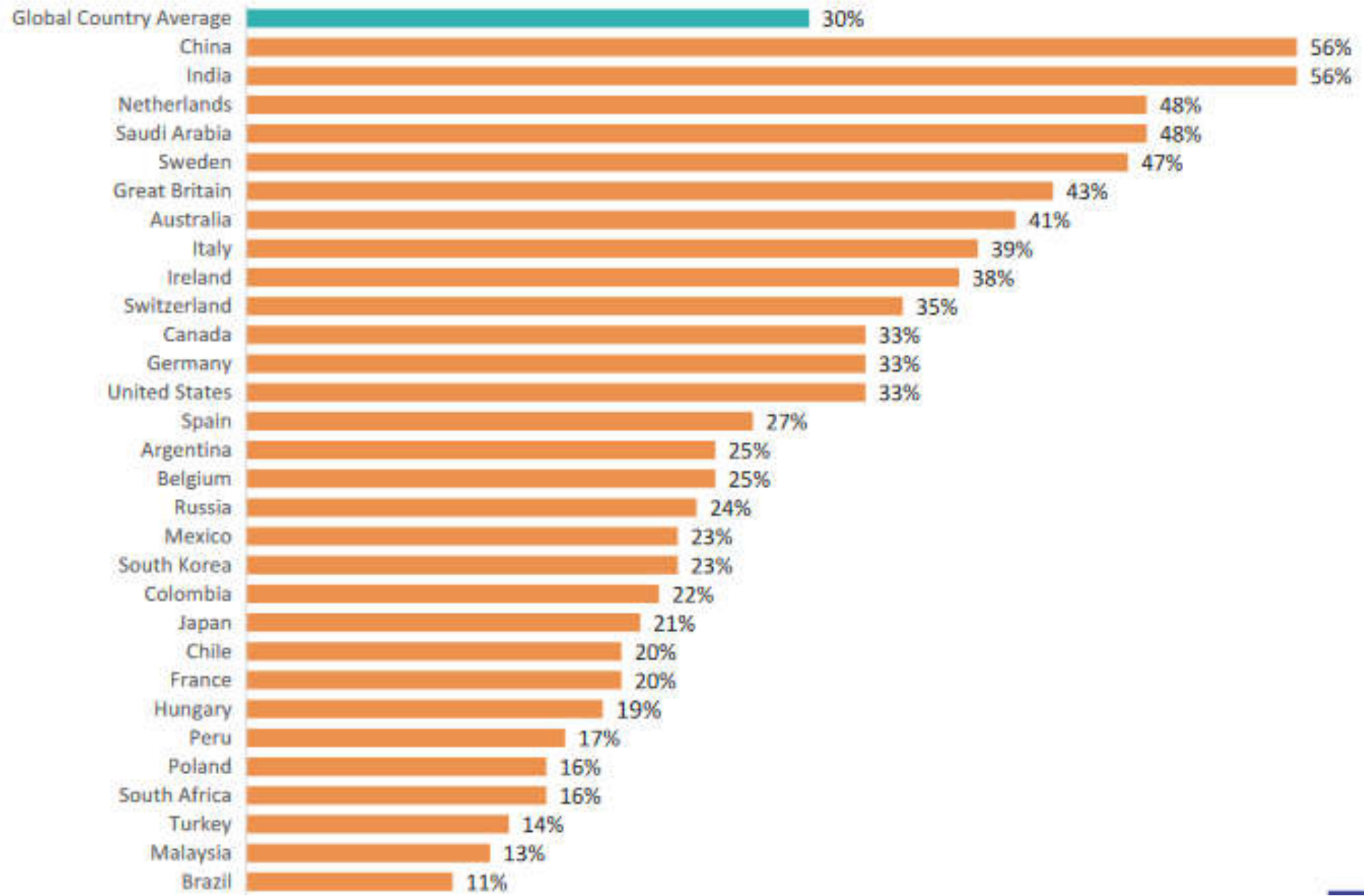
elementy kapitału społecznego a rozwój

Element kapitału społecznego	Co obejmuje?	Jak wpływa na rozwój?
Kapitał wiedzy	Jest efektem procesu uczenia się – to zbiór informacji posiadanych przez poszczególne jednostki lub suma wiedzy wszystkich członków danej grupy społecznej	Kwalifikacje i kompetencje zawodowe jednostki są uzależnione od poziomu jej specjalistycznej wiedzy, który przekłada się na jej pozycje na rynku pracy.
Kapitał intelektualny	To zdolność jednostek lub grup społecznych do praktycznego wykorzystania posiadanej wiedzy, np. w ramach nowych rozwiązań technologicznych lub organizacyjnych.	Innowacje naukowe, technologiczne i organizacyjne podnoszą standard życia w społeczeństwie – pozytywnie wpływ na zdrowie i komfort jego członków.
Proces zarządzania wiedzą	Obejmuje wszystkie działania, których celem jest gromadzenie, rozpowszechnianie bądź praktyczne wykorzystanie wiedzy.	W ramach tego procesu powstają nowoczesne kierunki studiów, są przyznawane granty i stypendia dla naukowców pracujących nad innowacyjnymi rozwiązaniami, a także są finansowane instytucje badawcze i szkoły wyższe.
Kapitał relacyjny	To całokształt relacji w danej grupie społecznej lub organizacji – wynikają one z umiejętności budowania przez ludzi sieci społecznej, czyli trwałych i bliskich więzi.	Sprzyja tworzeniu zespołów badawczych, zakładaniu przedsiębiorstw, uruchamianiu start-upów oraz rozwijaniu międzynarodowej współpracy naukowo-badawczej.
Nomy i wartości społeczne: moralne bądź kulturowe	To reguły określające, co jest dobre i złe, pożądane i niepożądane, słuszne i niesłuszne, właściwe i niewłaściwe.	Podstawowe wartości takie jak zdrowe czy środowisko, wyznaczają kierunki rozwoju społeczeństwa, a wspólne wartości ułatwiają współpracę między poszczególnymi jednostkami.
Empatia	Obejmuje umiejętności rozpoznawania i rozumienia emocji innych członków grupy społecznej bądź organizacji.	Umożliwia skuteczniejsze identyfikowanie potrzeb jednostek i zbiorowości oraz rozwiązywanie problemów społecznych.
Wzajemne zaufanie	Oznacza wiarę lub pewność, że członkowie danej grupy czy organizacji w określonych sytuacjach zachowają się zgodnie z oczekiwaniami.	Zaufanie umożliwia skuteczne działanie zespołowe oraz efektywny podział pracy pomiędzy poszczególnymi jednostkami.
Zaangażowanie w życie społeczne	Wynika ze skłonności jednostek do podejmowania wspólnych działań w ramach grupy społecznej, organizacji lub społeczeństwa.	Zaangażowanie jednostek grup w pracę na rzecz dobra wspólnego sprzyja rozwojowi osobistemu oraz ogólnemu postępowi społecznemu naukowo-technicznemu.

zaufanie w społeczeństwie

- ❑ zaufanie to wiedza lub wiara, że jego działania, przyszły stan lub własności okażą się zgodne z naszym życzeniem
- ❑ podstawa społecznego kapitału rozwojowego – czyli zdolności ludzi do ufania sobie we wszystkich wymiarach życia – począwszy od zaufania między jednostkami po zaufanie obywateli do infrastruktury instytucjonalnej państwa

zaufanie do innych ludzie na świecie – badanie IPSOS (marzec 2022)

wnioski z badania IPSOS (marzec 2022) dot. zaufania

- ❑ Na całym świecie zaufanie międzyludzkie jest bardziej rozpowszechnione wśród dorosłych.
- ❑ W większości krajów mężczyźni są bardziej ufni wobec innych ludzi niż kobiety.
- ❑ Ludzie z wyższym wykształceniem są bardziej ufni niż ci bez.
- ❑ W większości krajów rozpowszechnienie zaufania międzyludzkiego wzrasta wraz z dochodami gospodarstwa domowego.
- ❑ W większości krajów dorosłe osoby będące w związkach małżeńskich są bardziej ufne w stosunku do innych osób niż osoby niebędące w związku małżeńskim.
- ❑ W skali globalnej skłonność do zaufania innym jest większa wśród osób podejmujących decyzje biznesowe, z wyższym wykształceniem, zamożnych, żonatych, starszych i mężczyzn.

pomiar kapitału społecznego

- ❑ Robert Putnam skonstruował *Social Capital Index*, na który składa się 14 wskaźników podzielonych na pięć głównych sekcji:
  1. Życie społeczne:
    1. Liczba organizacji non-profit na 1000 mieszkańców.
    2. Występowanie w roli przedstawiciela jakiegoś stowarzyszenia lub organizacji w ostatnim roku.
    3. Bycie członkiem zarządu jakiejś lokalnej organizacji w ostatnim roku.
    4. Przeciętna liczba obecności na zebraniach stowarzyszenia w ostatnim roku.
    5. Przeciętna liczba grup, których jest się członkiem.
  2. Zaangażowanie w sprawy publiczne:
    1. Udział w wyborach prezydenckich.
    2. Obecność w ostatnim roku na jakimś publicznym zebraniu w mieście lub szkole.
  3. Wolontariat:
    1. Liczba obywatelskich i społecznych organizacji na 1000 mieszkańców.
    2. Przeciętna liczba razy podejmowania pracy na rzecz wspólnoty, środowiska w ostatnim roku.
    3. Przeciętna liczba razy bycia wolontariuszem w ostatnim roku.
  4. Nieformalne zaangażowanie społeczne:
    1. Zgoda ze stwierdzeniem: spędzam dużo czasu, odwiedzając przyjaciół.
    2. Przeciętna liczba razy podejmowania gości w ostatnim roku.
  5. Mierniki zaufania:
    1. Zgoda ze stwierdzeniem: większości ludzi można ufać.
    2. Zgoda ze stwierdzeniem: większość ludzi jest uczciwych.

analiza SWOT kapitału społecznego w Polsce

